

Sevda Demirel, devlet, toplum, birey, etik

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Sevda Demirel olayı Türkiye'de polis - yurttaş, toplumsal ve bireysel ahlak çatışmalarının kat yerlerini göstermesi açısından ve üç temel nedenden ötürü ilginçtir.

Bunların ilki devlet - birey - yasa ilişkisine dönüktür. Özgür, hakları olan, haklarının yasayla ve kamusal vicdanla güvence altına alındığı bireylerden oluşmuş hiçbir toplumda insanların Demirel'in yaşadıklarını yaşamaları mümkün değildir. Görevi kötüye kullanan kolluk kuvveti mensupları aracılığıyla bu türden olumsuz şeylerin ortaya çıkması halinde de tepkiler ve sonuçlar bizde görüldüğünden çok daha farklıdır.

Türkiye, devletin 'ceberrut' dokunulmaz olduğu bir ülke. Üstelik, liberal bir gelenek bulunmadığı için de bu gücün sınırlarını bireyin bağımsızlığı, hatta 'üstünlüğü' çizmiyor. Tersine, yurttaş da olsa, Türkiye'de birey bir 'kul' mantığıyla devlete egemen kılınmıştır. Bu nedenle, Batılı yasa sistematığının belki de en temel koşulu olan 'habeas corpus'un bu ülkede hiçbir geçerliliği yoktur.

Gerçi Türkiye'de de devlet, yazılı hukuk sistematığında, yukardaki Latince deyimden vurguladığı üzere, "gövdeyi ortaya çıkarmak, mahkemeye getirmekle" yükümlüdür. Kişiyi keyfi olarak, delil göstermeksizin ve mahkeme kararı olmaksızın tutuklayamaz. Ama bu ülkede Metin Göktepe öldürülebilir, sayısız faili meçhul cinayet bu niteliğini koruyabilir, insanlar gözaltında baskıya, işkenceye maruz kalabilir, kaybolabilir, askerinin namlusundan tutup sopa gibi kullandığı tüfeğiyle, polisin copuyla dövülebilir.

İkinci husus şudur: Günümüz dünyasında soruna, yukarda değinilenin dışında yeni bir boyut daha eklenmiş, iş daha da karmaşıklaşmıştır. Çünkü, işin içinde bir de 'medya' bulunmaktadır. Milyonlarca insan, neredeyse 'canlı yayın'larla kişinin itham edilmesine, kişi hakkında verilmiş dayanaksız, öznel kararların infaz edilmesine tanık olmaktadır. Kesin olarak bir 'şiddet' mantığı içeren bu uygulamalar sonucunda insanlar intihar etmektedir ve kimsenin kılı kıpırdamamaktadır. Çünkü, gene örnekleri Batı'da görüldüğü üzere bir medya - demokrasi sorgulaması yapılmamakta, medya, hızla ve etkili sonuç veren 'liable suit', yani, yalan - yanlış habere karşı açılan sorumluluk davasına tabi tutulamamaktadır. Yaptırımsızlık, bireyi her alanda kuşatmakta, çaresiz bırakmaktadır.

Nihayet üçüncü husus toplum ve cemaat ahlakıyla bireysel ahlak arasındaki gerilimdir. Bu gerilim kendisini daha çok kadın haklarının ihlalinde göstermektedir. Toplumsal ahlak, temel ve hiç sorgulanmamış bazı kabullerle hareket ettiğinden ona karşı çıkanın dışlanmasını öngörmektedir. Dolayısıyla da sürünün dışında kalmak isteyen insan açık ya da örtülü bir baskıyla yüz yüze gelmektedir.

Bununla birlikte, sorunun çok daha 'tehlikeli' bir yanı var: Bireyin de farkında olarak ya da olmayarak bu baskıyı kabul etmesi, benimsemesi, kendisini ve davranışlarını ona göre denetlemesi, giderek toplumsal ahlakın ve vicdanın egemenliğini sorgulamaması. Bunun daha açık ifadesi şudur: Birey, 'moral' değerleri 'etik' değerlere tercih etmekte, moralitenin yerel, sınırlı, yaptırıma dayanan mantığını etiğin soyut vicdan muhasebesinin ve soyut muhakemesinin üstüne çıkarmaktadır. Kişi, toplumun kurumsal tanımlarının önemsendiği her noktada cemaat ahlakının sınırları içine çekilmektedir. Bu, kabul etmek gerekir ki aslında ortak yaşamın iç yozlaşmasına dayalı yapısını benimsemek, öylelikle de çift kimlikli, kişilikli olmayı yaşamaktır.

Bunu, Demirel'in bir televizyon açıklamasını düşünerek vurguluyorum. Demirel, açıklamasında çok çaresiz bir biçimde kendisini suçlamakta, 'görüntüsünden' ötürü insanların kendisini sevmediğini söylemekteydi. Dahası, kendisine haksızlık etmiş polisleri ve örgütü bağışladığını vurgulayarak "hepimiz bu ülkenin çocuklarıyız, hepimiz Atatürk çocuklarıyız, hepimiz Müslüman ana bananın çocuklarıyız" diyordu. Öylelikle de bireyliğinin, varsa eğer ayrıksılığının, kendi vicdanında vardığı karar ve tercihlerin tümünden vazgeçiyor, cemaatin egemenliğine boyun eğerek artık 'cici kız' olmaya başlıyordu. Özür dilenmesi gerekirken özür dilemekteydi. Kendisi mağdurken kendi dışındaki sistemin üstünlüğünü kabul ederek yalnızca durumunu sürdürmekle kalmıyor, belki tüm bir toplumu da kurumlar karşısında aynı konuma sürüklüyordu.

Türkiye, 'etik' olgusunu tartışmadan, birey gerçekliğini irdelemeden demokrasi sorununu asla aşamayacaktır. Yasanın ötesinde hak, kurumun ötesinde birey, moralitenin ötesinde etik olmadıkça demokrasi de olmayacaktır!